

Міністерство освіти і науки України
Державна наукова установа
«Інститут модернізації змісту освіти»
Інститут педагогіки НАПН України
Департамент освіти і науки
Миколаївської обласної державної адміністрації
Миколаївський національний
університет ім. В. О. Сухомлинського
Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

П'ЯТІ ВОЛОШИНСЬКІ ЧИТАННЯ

Творча майстерня Ніли Волошиної у перспекції філологічного простору Нової української школи

*Тези доповідей Усеукраїнської
науково-практичної конференції*

22–25 червня 2017 року

Миколаїв

Діордіца Д.

Удосконалення фахової майстерності учителя української мови і літератури.....43

Дятленко Т.

Н. Волошина про особливості вивчення біографії письменника у школі на уроках літератури.....46

Жила С.

Культурологічний аспект вивчення української літератури в дослідженнях Ніли Волошиної.....50

Іващенко А.

Вивчення процесів символізації образних структур художнього тексту як етап формування в старшокласників умінь аналізувати образи-символи.....54

Ісасва О.

Значення самостійних шкільних курсів «Українська література» і «Зарубіжна література» для майбутньої успішної життєдіяльності сучасної особистості цифрової епохи.....56

Кібалова Т.

Інтеграція музичного мистецтва і мистецтва слова в різних формах педагогічної, методичної діяльності.....59

Ковбасенко Ю.,

Фещенко М.,

Дячок С.

Нова парадигма літературної освіти в Україні крізь призму SPOT-аналізу.....63

Криворученко С.

Проблеми та шляхи формування критичного мислення учнів на уроках літератури в умовах реформування освіти.....67

5. Інтонаційна природа.
6. Спільність жанрів.
7. Слухове сприйняття.
8. Емоційний вплив тексту (музичного і літературного) і розумове сприймання і усвідомлення (аналіз-інтерпретація) твору.

9. Будова (форма) за принципом драматургії, метро-ритмічна організація (особливо поетичних творів).

Таким чином для вчителів мистецтва слова та музичного мистецтва є цікавий і різноманітний педагогічний, методологічний, культурологічний творчий простір для змістовної плідної співпраці у справі художньо-естетичної освіти і виховання, формування загальнокультурних компетентностей учнів Нової української школи.

УДК 373.51

*Юрій Ковбасенко,
Марія Фещенко,
Світлана Дячок*

НОВА ПАРАДИГМА ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ КРИЗЬ ПРИЗМУ SPOT-АНАЛІЗУ

Реформування освіти триває протягом усього часу існування незалежної України. Зразу зауважимо, що самі реформи як такі є об'єктивною необхідністю, оскільки в країні постійно змінюються і суспільно-політична ситуація, і ринок праці, і екзистенційні прагнення учнівської та студентської молоді тощо. Не порушило цю реформаторську традицію також нинішнє керівництво МОНУ, яке активно просуває чергову реформу середньої освіти під слоганом «Нова українська школа» [див.: [http://mon.gov.ua/Новини%202017/04/03/newschool-presentation-new-30-03-2017-\(2\).pdf](http://mon.gov.ua/Новини%202017/04/03/newschool-presentation-new-30-03-2017-(2).pdf)]. Одним із пунктів цієї реформи є інтеграція навчальних дисциплін, зокрема злиття нині самостійних в шкільному розкладі «Української літератури» і

«Зарубіжної літератури» в один предмет – «Література». Ця не стільки науково обґрунтована, скільки продекларована в ЗМІ інтенція освітянського керівництва та деякої частини експертного середовища (Г. Клочек, В. Микитюк, В. Пахаренко, О. Слоньовська та ін.) спричинила широку дискусію, викликавши різке неприйняття широких кіл фахівців і громадськості, у т.ч. й фахових об'єднань. Так, обґрунтовані сумніви в доцільності інтеграції «Української літератури» і «Зарубіжної літератури» першими ще в червні 2016 року висловили члени Української асоціації викладачів зарубіжної літератури, учасники Чернігівських педагогічних зустрічей [Всесвітня література в школах України. – 2016. – № 10. – С. 8-9]. Оponentів ідеї інтеграції цікавить ключове питання: а що конкретно, користь чи шкоду, принесе такий крок державі та суспільству?

У цій непростій ситуації на допомогу може прийти традиційно вживана в цивілізованих країнах світу (передовсім у США) та успішно апробована протягом тривалого часу технологія проблемно-резервного SPOT-аналізу, що полягає у «виокремленні пріоритетних проблем, зіставленні сильних і слабких сторін аналізованих технологій, труднощів і небезпек, які можуть виникнути під час уведення інновацій у діяльність школи, пошуку зовнішніх і внутрішніх резервів». Сутність цього методу пояснює вже розшифровка англійської аббревіатури «SPOT», що складається з перших літер таких слів: S (Satisfaction) – сильні сторони, плюси; P (Problems) – слабкі сторони, мінуси; O (Opportunities) – шанси, резерви, шляхи вирішення проблем у майбутньому; T (Threats) – загрози, ризики, небезпеки, що можуть виникнути в майбутньому.

Отже, які «сильні сторони, плюси» обіцяють суспільству приборчники, інтеграції (далі – «інтегратори») «Української літератури» і «Зарубіжної літератури» в один предмет «Література»? «Аналіз сучасного стану літературної освіти приводить до висновку, що художня література як навчальний предмет здатна виконати свою високу місію лише за умови, якщо, з одного боку, на її вивчення буде виділено більше навчального часу, а, з іншого, буде відчутно зменшена кількість творів, які належить вивчати» [Григорій Клочек. Інтеграція двох літератур – об'єктивна необхідність // Інтернетресурс. Режим доступу: <http://osvita.ua/school/52907>]. Проте, по-перше, інтеграція відбувається з метою не збільшення, а навпаки –

зменшення бюджетних видатків на школу, тож ні про яке збільшення навчального часу внаслідок інтеграції не може бути й мови: «не дуріте самі себе, бо лихо вам буде» (Т. Шевченко). По-друге, для зменшення кількості програмових творів (як і для уникнення дублювання теоретико-літературного матеріалу, про яке часто говорять «інтегратори») не обов'язково зливати два предмети в один, а досить удосконалити конкретні навчальні програми.

Ще одну тезу «інтеграторів» формулює В. Пахаренко: «Коли матеріал подаватиме один учитель системно, взаємопов'язано, послідовно, в учнів виробиться уявлення про єдиний світовий літературний процес, органічною, невід'ємною, унікальною частиною якого є українське письменство» [Василь Пахаренко. «Щоб слово пламенем взялось...» Кілька міркувань про оновлення літературної освіти // Дивослово. – 2017. – № 4. – С. 12].

Проте ця теза теж не витримує критики. По-перше (продовжуючи цю думку «ad absurdum»), якби один учитель викладав усі шкільні предмети, то хіба в усіх учнів уже від самої цієї монопольної «одноосібності» автоматично виробився б універсумний світогляд? Очевидно, що ні.

По-друге, неможливо одномоментно (а МОНУ пропонує запровадити реформу вже з 2018 р.) забезпечити кожен клас (sic!) усіх 26 000 шкіл України (увага: з 5 по 11 класи; сільської й міської школи; гімназії та загальноосвітньої школи) учителями-словесниками, які однаково вільно володітимуть величезним і різномірним фактажем у царині як українського, так і зарубіжного письменства. І тут справа не у їхніх дипломах, де буде написано «вчитель літератури» (без уточнення, якої саме: української чи зарубіжної, як це робиться нині). Віртуально така підготовка можлива, але реально в нинішніх умовах вона важкодосяжна, оскільки забезпечується виключно тривалою начиткою кожним учителем сотень тисяч сторінок художніх творів, літературно-критичних матеріалів, значною мірою залежить від здатності та схильності самого педагога до компаративного аналізу художнього тексту і т. д., і т. п. А потім така вишівська підготовка має ще й відшліфуватися в процесі шкільної практики. Реально таких фахівців нині різко бракує навіть у вищій школі, що вже казати про школу середню? Це

рівень підготовки (і відповідно зарплати) наукової еліти. Якщо ж спримітизувати шкільні програми, то спримітивізується й освіта, що є «Threats», тобто загрозою, ризиком, небезпекою, що може виникнути в майбутньому.

По-третє, попри наявність у назвах обох предметів спільного слова «література», це принципово різні предмети вже за своєю інтенційованістю. І тут шкала оцінки «гарне/погане» чи «високе/низьке» не підходить, як не годиться ця шкала для оцінки солі й цукру, які теж зовні схожі й обидвоє є приправами. За усієї схожості, це функціонально різні навчальні дисципліни. «Українська література» знайомить учня з рідним письменством, репрезентуючи специфічну українську ментальність, комплекс художніх образів, проблем, сюжетів тощо. Натомість «Зарубіжна (фактично – світова) література» українським школярем однак сприймається як «чужа, але про важливе для українців» і вирішує ті проблеми, які жодна національна література (у т. ч. й українська) вирішити не може, як не може жодна національна збірна команда протистояти збірній світу. Так, вийти з естетичної тіні Росії українцям найперше допоможе предмет «Зарубіжна література», яка нівелює втовкмачуваний протягом 300 років у підсвідомість мешканців Російської імперії (у т. ч. українців) міф про ексклюзивну вершинність саме російської літератури. На слоган імперської культури сусідів «Пушкін – это наше всё» саме україномовний предмет «Зарубіжна література» дає відповідь: «Пушкін – це один із багатьох, і не найкращий» (до речі, саме через це в окупованому Криму, ЛНР і ДНР першою жертвою «нео-зросійщення» стала саме «Зарубіжна література»). Проте для цього треба серйозно вивчати, скажімо, Байрона, в якого той самий Пушкін щедро запозичував літературний матеріал. Тож хіба поліпшиться вивчення англійського романтизму від його злиття в «один таган» із романтизмом українським у контексті одного предмета? Чи не тому опонент «інтеграторів» професор Володимир Панченко і назвав свою статтю дещо епатажно, але влучно: «Привіт Чіпці Варенику від мадам Боварі» [<http://tyzhden.ua/Columns/50/186627>]?

Отже, як бачимо після SPOT-аналізу, «сильні сторони, плюси» (Satisfaction), обіцяні інтеграторами, легко розбиваються об слабкі сторони, мінуси (Problems). Сильною тактичною стороною інтеграції поки що є лише економія бюджетних коштів за рахунок скорочення ставок учителів-словесників. Водночас

стратегічно ця інтеграція може виявитися «Пірровою перемогою», яка призведе до падіння рівня освіти українців та їхнього повернення в тінь імперсько-російської культури. Тобто, Україна можна виграти битву, але програти війну, а хіба цього хоче керівництво МОНУ? У будь-якої команди освітянських менеджерів-патріотів мали би виникнути обґрунтовані сумніви в доцільності такої реформи.

УДК371.311.3

Світлана Криворученко

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ НА УРОКАХ ЛІТЕРАТУРИ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ОСВІТИ

Формування інтелектуального, самодостатнього молодого покоління, спроможного стати керманічем нашої батьківщини, – проблема освітньої галузі нашої держави, що зумовила створення Концепції Нової української школи. За змістом вказаного документа, майбутній випускник – особистість здатна критично мислити, готова до самореалізації, свідомого самостійного вибору.

Набуття цих умінь можливе за умови формування життєвих компетентностей у шкільних курсах української та зарубіжної літератури, адже саме освітня галузь «Мова і література» покликана сформувати «гуманістичний світогляд, національну свідомість, високу мораль, активну громадянську позицію, естетичні смаки, ціннісні орієнтації у сучасній молоді». Постає питання: наскільки можливо цю мету практично реалізувати в умовах інтеграції шкільних курсів української та зарубіжної літератур та в час, коли учні сприймають художній твір лише на інформаційному рівні, а традиційна методика викладання мовно-літературних дисциплін уже не виправдовує себе?

Ураховуючи вищезазначене, ставимо перед собою мету розкрити доцільність застосування синергетичної моделі уроку літератури та значущість дотримання принципу холистичності у